

Ook in 2023 weinig gezondheidsproblemen door eikenprocessierupsen geregistreerd door huisartsen

Joost Vanhommerig, Henk Jans, Christos Baliatsas,
Bart Knottnerus, Mariëtte Hooiveld

In de zomer van 2019 was er in een groot aantal provincies in Nederland een aanzienlijke overlast als gevolg van de aanwezigheid van eikenprocessierupsen. Dit uitte zich toen in een flinke toename in het aantal personen dat zich met gezondheidsproblemen meldde bij de huisarts. In de daaropvolgende jaren zagen we een duidelijke daling bij de huisartsen in het aantal meldingen van gezondheidsklachten gerelateerd aan de eikenprocessierups. Hiervoor worden gegevens gebruikt van Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn. Uit de meest recente cijfers, geactualiseerd tot en met september 2023, blijkt dat het aantal meldingen net als in eerdere jaren laag bleef.

Gezondheidsproblemen door eikenprocessierupsen

Brandharen van eikenprocessierupsen kunnen bij contact leiden tot irritatie van huid, ogen en de bovenste luchtwegen. Naast vervelende jeuk en bultjes op de huid gaan de klachten vaak ook gepaard met roodheid en pijn. In mindere mate zien we klachten van ogen en luchtwegen¹. Veel mensen die in 2019 in aanraking kwamen met de brandharen van de rupsen zochten daarom medische hulp bij hun huisarts^{2,3}. Vergeleken met het piekjaar 2019 is er sinds 2020 bij huisartsen een aanzienlijke daling waargenomen in het aantal gezondheidsklachten dat gerelateerd is aan blootstelling van de brandharen van de eikenprocessierups^{4,5,6,7}.

De eerste brandharen van de eikenprocessierups werden dit jaar in de laatste week van mei verwacht^{8,9}. In deze factsheet rapporteren en bespreken we het aantal meldingen van klachten bij de

Registratie van gezondheidsproblemen

Van ongeveer 410 huisartsenpraktijken die deelnemen aan de Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn ontvangt het Nivel wekelijks - gepseudonimiseerde - medische gegevens. Bij deze huisartspraktijken is een selectie van symptomen, die kunnen samenhangen met gezondheidsproblemen veroorzaakt door de eikenprocessierups, gemonitord gedurende de periode van mei tot en met september. Dit is de periode waarin de meeste overlast wordt verwacht; de concentratie brandharen is het hoogst tussen eind juni en begin juli. De methode is verder beschreven onder het kopje 'Het onderzoek'.

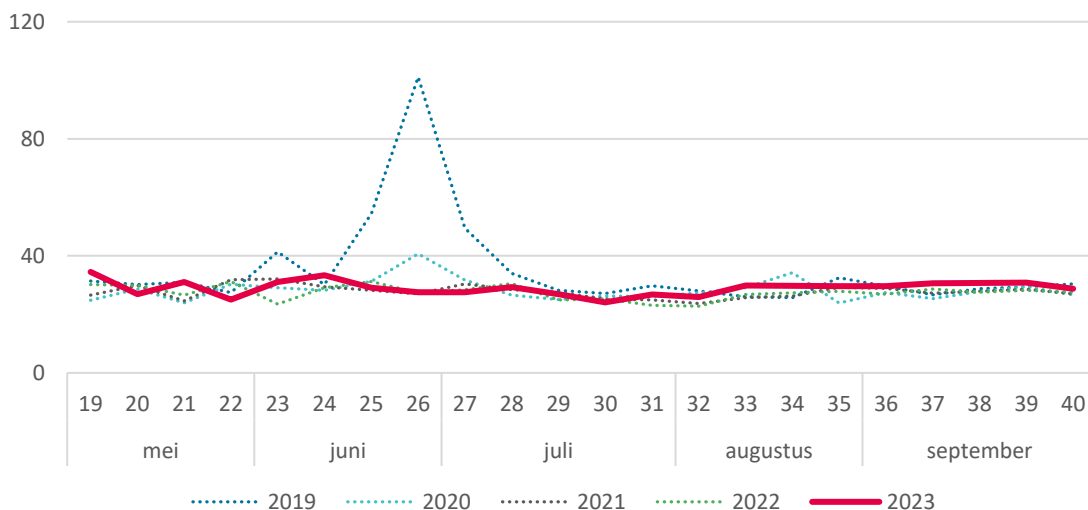
huisarts die mogelijk zijn veroorzaakt door contact met de brandharen van de eikenprocessierups gedurende de periode mei tot en met september 2023. We beperken ons hierbij in eerste instantie tot de registratie van jeuk en plaatselijke roodheid van de huid, waarbij een sterke toename zou kunnen wijzen op een toename van klachten die veroorzaakt worden door eikenprocessierupsen. In het geval van een toename rapporteren we ook over andere klachten die mogelijk samenhangen met de eikenprocessierups (zie 'Het onderzoek'). Omdat er lokale verschillen zouden kunnen bestaan, rapporteren we deze cijfers ook per provincie.

Registratie van gezondheidsproblemen

Tussen mei en september 2023 is geen grote toename waargenomen in het aantal mensen dat de huisarts bezocht met symptomen die mogelijk door de eikenprocessierups werden veroorzaakt. In deze periode varieerde het aantal mensen dat zich wekelijks bij de huisarts meldde met jeuk tussen de 24 en 35 mensen per 100.000 inwoners (figuur 1) en het aantal mensen met plaatselijke roodheid van de huid tussen de 64 en 99 mensen per 100.000 inwoners (figuur 2).

Na het indelen van het aantal mensen per provincie dat wekelijks voor jeukklachten bij de huisarts komt, bleek dat in Limburg (met ongeveer 40 per 100.000 personen) net als in eerdere jaren relatief meer mensen werden gezien bij de huisarts dan in andere provincies in Nederland (figuur 3). Er waren binnen provincies geen opmerkelijke verhogingen te zien, die zouden zijn toe te schrijven aan de eikenprocessierups. Hetzelfde gold voor plaatselijke roodheid van de huid (figuur 4).

Figuur 1 **Wekelijks aantal personen bij wie de huisarts jeuk heeft geregistreerd in het patiëntendossier, per 100.000 inwoners, week 19 t/m 40, 2019-2023**

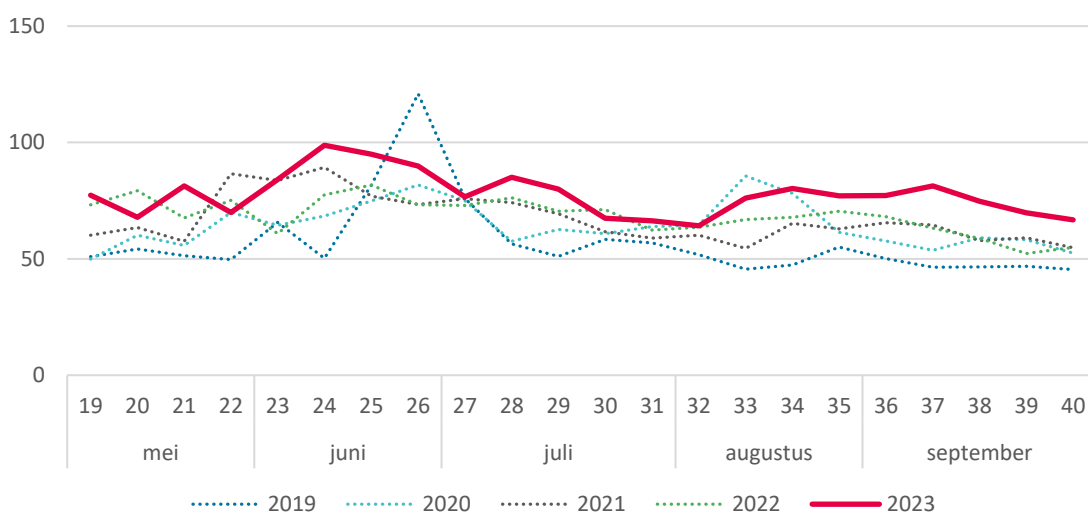
Discussie

In de afgelopen jaren was het aantal mensen dat zich bij de huisarts presenteerde vanwege klachten die mogelijk veroorzaakt werden door contact met brandharen van eikenprocessierupsen beduidend lager dan in het piekjaar 2019. Ook dit jaar zijn weinig gezondheidsproblemen door eikenprocessierupsen geregistreerd door de huisarts. Dit kan deels te verklaren zijn door toegenomen kennis over de eikenprocessierups bij de Nederlandse bevolking en het (daardoor) op tijd nemen van preventieve maatregelen na de grote overlast in 2019, waardoor mensen minder overlast ervaren van de brandharen van de rups. Daarnaast is het mogelijk dat veel van de klachten, zoals jeuk en pijn, spontaan verdwijnen of worden behandeld met zelfzorgproducten zoals koelgels en daarvoor geen bezoek aan een huisarts noodzakelijk maken.

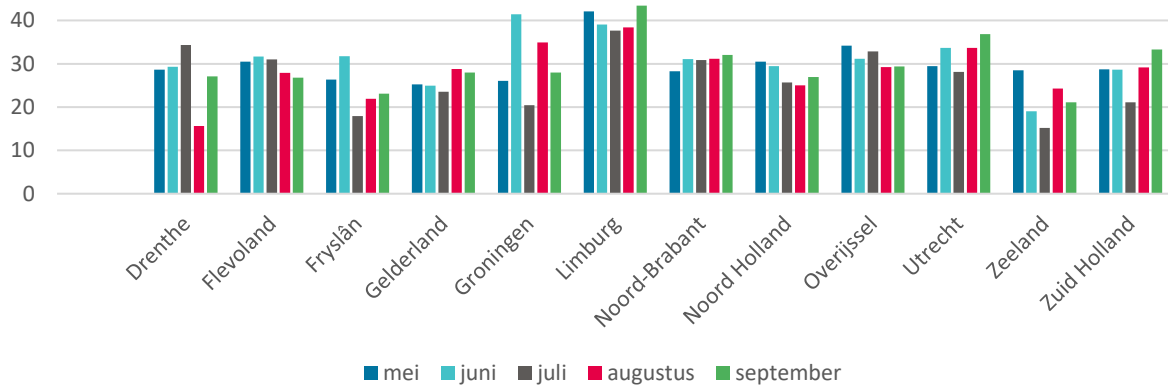
Een andere mogelijke verklaring hiervoor is een afname van de plaagdruk (rupsenpopulatie) zelf, wat toegeschreven kan worden aan de gecoördineerde aanpak in beheer en bestrijding door gemeenten en andere organisaties. Vergeleken met vorig jaar zijn dit jaar landelijk minder eikenprocessierupsen waargenomen: in 8% van de eikenbomen t.o.v. 11% vorig jaar¹⁰. Toch kan lokaal de plaagdruk nog verschillen; deze zgn. *hotspots* werden vooral gezien in Drenthe, maar dit heeft zich niet vertaald in een grote toename van (bij de huisarts geregistreerde) klachten van jeuk of roodheid.

Voor volgend jaar wordt op basis van de vlindertellingen van dit jaar verwacht dat de overlast ook zal meevallen¹¹. Monitoring van de plaagdruk aan de hand van bijv. vlindertellingen blijft echter nodig, want het is niet uitgesloten dat eikenprocessierupsen die zich momenteel in verlengde rustfase (de zgn. diapauze) ophouden in grondnesten, volgend jaar juni zullen uitvliegen¹².

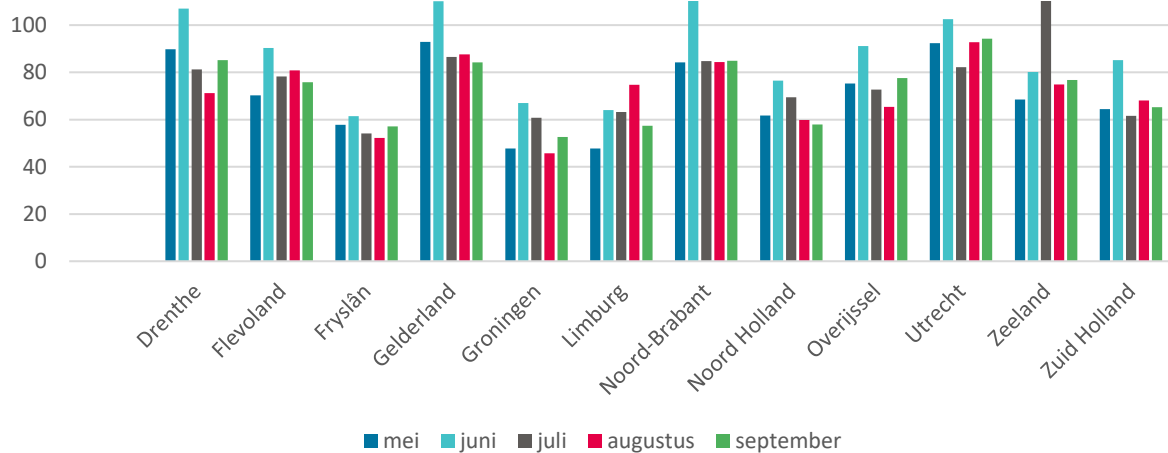
Figuur 2 Wekelijks aantal personen bij wie de huisarts een plaatselijke rode plek op de huid heeft geregistreerd in het patiëntendossier, per 100.000 inwoners, week 19 t/m 40, 2019-2023

Figuur 3 Gemiddeld aantal personen waarbij de huisarts jeuk heeft geregistreerd in het patiëntendossier, naar provincie, per 100.000 inwoners, mei t/m september 2023

Figuur 4 Gemiddeld aantal personen waarbij de huisarts plaatselijke rode plek op de huid heeft geregistreerd in het patiëntendossier, naar provincie, per 100.000 inwoners, mei t/m september 2023

Het onderzoek

Bij Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn worden data van eerstelijns zorgverleners verzameld en geanalyseerd voor onderzoek van maatschappelijk belang, dat direct toepasbare resultaten oplevert voor uiteenlopende beleidsvragen. Het Nivel heeft veel kennis en ervaring over het verzamelen en verwerken van data uit elektronische patiëntendossiers.

De door het Nivel verzamelde gegevens gaan over de gezondheidsproblemen van de Nederlandse bevolking en de aard, omvang en kwaliteit van zorg binnen de eerstelijnszorg. Omdat de registraties al jaren plaatsvinden, kunnen actuele resultaten goed worden vergeleken met die uit het verleden. Voordat data uit deelnemende praktijken bij ons binnenkomen zijn ze zorgvuldig gepseudonimiseerd, waardoor ze niet herleidbaar zijn naar individuele patiënten of zorgverleners. Het Nivel streeft naar landelijk representatieve cijfers.

Van ca. 410 deelnemende huisartsenpraktijken wordt wekelijks data ontvangen. Hiermee worden trends in ziektepatronen in de gaten gehouden voor de surveillance en monitoring van Nivel Zorgregistraties. De patiënten uit deze praktijken (ongeveer 1,7 miljoen) vormen een goede afspiegeling van de Nederlandse populatie. De gegevens die worden verzameld zijn gegevens die iedere huisarts routinematig, als onderdeel van het zorgproces, vastlegt in zijn elektronisch medisch dossier.

Huisartsen maken voor de registratie van gezondheidsproblemen in het medisch dossier gebruik van 685 codes van de International Classification of Primary Care (ICPC). Blootstelling aan de brandharen van eikenprocessierupsen gaat gepaard met allerlei huid-, oog- en ademhalingsklachten. Hiervoor worden, net als bij eerdere evaluaties, de volgende codes gebruikt:

- Pijn/gevoeligheid van de huid (S01)
- Pruritus/jeuk (S02)
- Lokale roodheid van de huid (S06)
- Andere symptomen huid (S29)
- Urticaria (S98)
- Schadelijk gevolg fysische factor [ex. akoestisch letsel/lawaaidoofheid] (A88)
- Andere infectie/ontsteking oog/adnexus (F73)

Voor deze evaluatie worden gegevens gebruikt die wekelijks berekend zijn voor het [Nivel Surveillance Bulletin](#). De cijfers zijn berekend als het aantal personen dat de huisarts in die week heeft geraadpleegd voor bepaalde symptomen of aandoeningen, gedeeld door het totaal aantal ingeschreven patiënten in de praktijk (zorgprevalentie). Voor mogelijke regionale verschillen is ook gekeken naar de cijfers per provincie.

Meer weten

Het Nivel levert de kennis om de gezondheidszorg in Nederland beter te maken. Dat doen we met hoogwaardig, betrouwbaar en onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar thema's met een groot maatschappelijk belang. 'Kennis voor betere zorg' is onze missie. Alle onderzoeken publiceert het Nivel openbaar. U vindt deze publicatie en alle andere Nivel-publicaties op nivel.nl/publicaties. Voor meer informatie over de eikenprocessierups zelf en bijbehorende klachten: bekijk de [Leidraad Beheersing Eikenprocessierups](#) of ga naar thuisarts.nl/eikenprocessierups.

Titelgegevens van deze publicatie

De gegevens uit deze publicatie mogen met de volgende bronvermelding worden gebruikt: Vanhommerig, J., Jans, H., Baliatsas, C., Knottnerus, B., Hooiveld, M. Ook in 2023 weinig gezondheidsproblemen door eikenprocessierupsen geregistreerd door huisartsen. Utrecht: Nivel, 2023.

Auteursgegevens

Joost Vanhommerig, Christos Baliatsas, Bart Knottnerus, Mariëtte Hooiveld: Nivel

Henk Jans: arts MG, medische milieukunde, (bio)chemicus, gezondheidskundig adviseur gevaarlijke stoffen (GAGS)

Bronnen

1. Jans, H., Franssen, E. De brandharen van de eikenprocessierups, een reëel probleem voor de huisarts. Jul 2008. Website (geraadpleegd op 5-12-2023) [link](#)
2. Hooiveld, M., Jans, H., Dückers, M. Huisartsenbezoek door eikenprocessierups: een terugblik op gezondheidsproblemen. Utrecht: Nivel, 2019.
3. Baliatsas, C., Hooiveld, M., Kenens, R., Jans, H., Kuppen, H., Hendriksen, J., Dückers, M. Gezondheidsproblemen in gebieden met hoge plaagdruk van de eikenprocessierups: de grote overlast in 2019. Utrecht: Nivel, 2022.
4. Hooiveld, M., Jans, H., Hendriksen, J., Baliatsas, C., Dückers, M. In 2020 minder gezondheidsproblemen door eikenprocessierupsen. Utrecht: Nivel, 2021.
5. Hooiveld, M., Jans, H., Hendriksen, J., Baliatsas, C., Dückers, M. Voor tweede jaar op rij weinig gezondheidsproblemen door eikenprocessierupsen. Utrecht: Nivel, 2022.
6. Vanhommerig, J., Jans H., Baliatsas C., Knottnerus, B., Hooiveld, M. Ook in 2022 weinig gezondheidsproblemen door eikenprocessierupsen. Utrecht: Nivel, 2023.
7. Spijker, J., Hellingman, S., Hellingman, G., Hofhuis, H., Jans, H., Kuppen, H., Van Vliet, A., Croeze, K. Alle kennis over de eikenprocessierups in nieuwe 'Leidraad Beheersing Eikenprocessierups'. Feb 2022. Website (geraadpleegd op 5-12-2023) [link](#)
8. Van Vliet, A., Kuppen H., Hellingman, S., Jans, H., Spijker J., Hofhuis H. Eikenprocessierupsen staan op het punt om uit het ei te kruipen. Apr 2023. Website (geraadpleegd op 5-12-2023) [link](#)
9. Van Vliet, A., Kuppen H., Hellingman, S., Jans, H., Spijker J., Hofhuis H. Eikenprocessierupsen uit het ei; brandharen rond 21 mei verwacht. Apr 2023. Website (geraadpleegd op 5-12-2023) [link](#)
10. Van Vliet, A., Kuppen H., Hellingman, S., Jans, H., Spijker J., Hofhuis H. Weer minder eikenprocessierupsen, hoeveel nesten zitten er in de eiken in jouw buurt? Jul 2023. Website (geraadpleegd op 5-12-2023) [link](#)
11. NU.nl. Ook volgend jaar weinig overlast eikenprocessierups, behalve in het noorden. Okt 2023. Website (geraadpleegd op 5-12-2023) [link](#)
12. Stabilisering eikenprocessievinders op laag niveau; kennis grondnesten gebundeld. Okt 2023. Website (geraadpleegd op 5-12-2023) [link](#)